

BUTLLETÍ

DE LA

Institució Catalana d'Història Natural

2.ª SÈRIE.

BARCELONA, OCTUBRE 1922.

VOL. II. — NÚM. 7

SECCIÓ OFICIAL

SESSIÓ CIENTÍFICA DEL 5 D'OCTUBRE 1922

Presidència del Sr. Artur BOFILL i POCH

President

A les 18^h45, amb assistència dels membres P. BARNOLA, BATALLER, BOFILL i PICHOT, CODINA, FAURA, MARCET (J.), MALUQUER (S.), MAS DE XAXARS, VILASECA i ZARIQUIEY ALVAREZ, qui actúa de Secretari, el Sr. President obre la sessió.

Escusen la no assistència els Srs. R. CASANOVA DE PARRELLA i FERRER i VERT.

Són admesos els dos membres presentats en la sessió anterior: En Eugeni VILA i CORO, Metje de Castellbisbal (Barcelona), que es dedica a *Geologia*, proposat pels Srs. BATALLER, ZARIQUIEY ALVAREZ i FERRER VERT, i En Antoni COLOMER i PUJOL, que viu en la Plassa de Santa Agna, núm. 15, 2^{on}, i es dedica a *Anàlisi química*, proposat pels Srs. CRESPI, BATALLER i CODINA.

Són presentats tres nous membres.

Mn. BATALLER innova dues sensibles pèrdues per l'INSTITUCIÓ: Mr. Edouard HARLÉ, de Burdeus, membre corresponent, i D. J. J. LANDERER, de València, membre numerari, abdós des de 1920, morts aquest estiu; el mateix membre comunicant és pregat de redactar unes notes necrològiques dels malaguanyats companys.

El Sr. MALUQUER (S.), com deixeble del plorat autor de la *Flora de Catalunya*, es congratula en dordre's de la lentitut en que aquesta ve

publicant-se, de que la esmentada obra està actualment en activa impressió, de faisó que abans de terminar el present any restarà acabada, segons notícies que per haber-les sabut comunica Mn. BATALLER.

Es dona conte breument de la Excursió col·lectiva científica reglamentària (II-1922) de l'INSTITUCIÓ, a la Comarca d'Olot, quina relació anirà en el pròxim BUTLLETÍ.

El P. NAVÁS tramet varies publicacions de que és autor; el membre P. FALLOT, de Grenoble, ha fet donatiu de llur magistral publicació «*Etude géologique de la Sierra de Majorque*»; i el Govern de la província de Buenos-Aires (Argentina), tramet la publicació: *Obras completas y Correspondencia científica de Florentino Ameghino*. Vol. III. *La Antiquedad del hombre en el Plata*.

Mn. BATALLER manifesta que deixa en dipòsit a la Biblioteca social una sèrie de publicacions periòdiques referents a geologia.

El Dr. FAURA i SANS en un breu parlament, fa el resum de les seves impresions amb motiu de la seva assistència al Congrés Internacional de Geologia de Brusel·les i a la Assemblea de Breslau, reservant-se per a més endavant el tractar més ampliament aquests assumptes.

Es dona compte de les comunicacions rebudes del Consell de Pedagogia de la Mancomunitat de Catalunya, convocant a la VIII Exposició Escolar, a la que ha concorregut nostra INSTITUCIÓ, exposant ses publicacions.

S'ha rebut una invitació de la Facultat de Medicina convidant a visitar l'Exposició d'Anatomia Comparada, organitzada pels alumnes de l'esmentada Facultat, sots la direcció del nostre membre En Joan VÁZQUEZ.

El fascicle «*Los aragnidos de Cataluña*» pel P. F. P. ACOSTA, S. J., primer treball del pròxim volum VI (1921-1922), es repartirà amb el BUTLLETÍ d'Octubre.

COMUNICACIONS VERBALS:

Nous Bathysciinæ Catalans (Col. SILPHIDÆ).—El Dr. ZARIQUEY ALVAREZ resum breument les excursions espeleològiques que ha realitzat aquest estiu en recerca de Silfids cavernicoles. Presenta un treball en que es descriuen varies espècies noves d'aquests insectes i fa circular entre els pres-ents una capseta en quina ultra de les espècies en aquell descrites, hi ha alguna altra forma, segurament nova, però que no pot publicar-se pel escàs material que per a el seu estudi te encara.

Les espècies presentades són les següents:

Anillochlamys Raholai Zariq. Cova Tassana, en la cala Reparada, prop de Cadaqués, Prov. Girona.

Speonomus Mercedesi Zariq, de la Bofia de S. Jaume, prop de la casa

Boixadera dels Banchs, a 4 1/2 hores de Berga, però ja dins de la Província de Lleida (11-VII-22).

Speonomus Martorelli in litt. Roca. Un sol exemplar amb el nom de *Adelops Martorelli* Roca, en la col·lecció Martorell, loc: Coves de Bella-Briga, Camprodon, (Pireneus) 1879.

Speophilus Kiesenwetteri subsp. *Patracoi* Zariq, de les coves de Patracó, prop de Esparraguera i al peu de Montserrat, (6-IX-22).

Speophilus Kiesenwetteri subsp. *Castellsaperai* Zariq. Avenc de Castellsaperera, La Barata, S. Llorens del Munt, 12-X-13; 4 exemplars recollits per A. Codina.

Troglocharinus Ferreri subsp. *Jeanneli* Zariq. Cova de la Fou Montaner, 8-IX-22. Quasi la majoria dels exemplars eren mascles.

Gen.? sp.? Un sol exemplar sota una pedra, prop de la ermita de S. Pere de Grau d'Escales, a les vores de l'Aiguadora, Bergadà, (11-VII-22) prov. Barcelona.

Clarícies sobre l'habitat de alguns coleòpters interessants.—El P. BARNOLA, en nom del membre Sr. R. de CASANOVA, comunica l'abundància del formós cerambicid *Rosalia alpina* L. a l'ermita de Ntra. Dona de Cabrera (Barcelona), a 1.300 metres el 23.VIII-1922. El Sr. CODINA confirma aquesta notícia i manifesta que durant la seva estada aquest estiu allí del 19-26.VII, pogué observar com en una de les freixes (*Fraxinus*), centenàries de davant l'ermita, que mira vers Vic i que temps ha fou mitj abrasada pel llam, hi viuen abundantment fins veure-ls caminar per la part seca del arbre. D'un altre coleòpter, fins ara molt escàs en les col·leccions *Carabus granulatus* L., diu, que és freqüent trobar-lo en una habitació de la rectoria de Hostaléts de Bas (Girona), eixint d'entre les junteres de les fustes del empostissat. Ultra és troba també al peu dels saules (*Salix*) prop dels recs que vorejen la Font Moixina a Olot.

També ha observat que el *Carabus violaceus gerundensis* Born, te costums arborífils, havent-lo vist caure d'un llor (*Laurus nobilis* L.) de davant de l'esmentada rectoria i un altre volta d'un plàtano (*Platanus orientalis* L.), al prat de les Mores (Olot).

Consigna àdhuc que li ha sigut tramés pel membre Sr. MALUQUER (S.), el cobejat coleòpter ripiforid *Rhipiphorus subdipterus* Bosc procedent d'Artesa de Segre (Lleida), que formarà entre les col·leccions del Museu de C. N., junt amb el *Carabus violaceus pseudomülleri* Cod. de les hortes de prop del riu en la mateixa localitat. Queda també probada plenament la presència a Catalunya de la *Cicindela (Catoptria) melancholica* F., puix de la segona localitat coneguda que és Almacellas (Lleida), 8-9-VII.22, el membre S. NOVELLES n'ha portat alguns centenars.

La *Digitalis purpurea* al Port de la Bonaiga (Lleida).—E;

membre Sr. MALUQUER (S.), també innova l'abundància d'aquesta escrofulariacea florida en la primera quincena de juliol en aquesta localitat.

Presència del *Canis Familiaris* L, en els terrenys quàaternaris de Montfullà, prov. de Girona.—El Dr. M. FAURA i SANS comunica que la gran esplanada del aiguabarreix dels rius Ter, Güell i Onyar, en les rodalies de Girona, resta omplena pels codols i el material d'aluvió modern de recent formació. Per dessota hi ha el quàaternari antic, argilós, que forma una capa de bastanta potència, restan ocult en la vall, i sols sobrix per les vores; essent objecte d'explotació per a la fabricació de mahons, en les rejoleries. Entre aquestes argiles s'hi han recullit moluscos del gènere *Helix*, *Cyclostoma*, etc., a Palau entre Girona i Fornells. Reapareixen també de Montfullà a Vilablareix, formant una terrassa quàaternaria que ha sigut erosionada probablement a mida que s'ha anat desgastant el pas del Congost.

La terrassa argilosa quàaternaria de Montfullà, té en la base un bancal de material d'aluvió, del quàaternari antic, probablement sicilià, que reposa sobre els estrats eocènics. La capa argilosa és groguenca, amb petits granets de sorra finíssima interposats.

Doncs, bé, prop de ca'n Terridas, en un tall obert en forma de desmunt, on hi ha al ensemps una cambra excavada en la mateixa argila, és on aparegué l'ossamenta d'un carnisser. Practicarem una excavació en la trinxera i poguerem extreure el crani complet, amb la primera vertebra cervical (Atlas) i les altres tres següents; material que havem mostrat al nostre amic En J. B. de AGUILAR-AMAT, regent de la secció de Mastologia del Museu de Catalunya, per a apreciar les diferències que poguessin presentar-se amb el gos actual i per si podien aitals ossos atribuir-se a un *Canis lupus* L., convenint en que l'individu n'era un gos gran, i que no podia ésser pas de llop, o al menys de llop actual, per la forma dels premolars, ni que tampoc podia ésser el llop de les cavernes; atribuint-se, per lo tant, a un gos de raça forta i primitiva.

El crani és presenta molt desenrotllat, bastant allargassat; per lo que l'atribuim al *Canis familiaris* L. var. *ferus*? Woldr.—L'exemplar ha quedat depositat en el Museu de Catalunya, n. 2062, de la col·lecció de Paleontologia regional.

Els primers otolits fòssils descoberts a Catalunya.—Segueix manifestant el mateix Dr. FAURA que al assistir en 1920 a la primera reunió extraordinària de la Societat geològica de França, haguda després de la guerra europea a Burdeus, foren invitats per Mr. DUVERGIER a visitar a Merignac la seva important col·lecció de fòssils de l'Aquitania. Entre altres coses notables els cridà fortament l'atenció l'observar l'abundó i varietat d'otolits fòssils que havien sigut extrets d'entre els estrats

terciaris de la comarca bordalesa; els que tenia en estudi l'esmentat paleontòleg, qui s'interessà per a que li facilitessin dades sobre els otolits fòssils de la península Ibèrica, havent de fer-li present que fins la data no se n'havia pas citat cap, o al menys que ignoravem si n'existien en les nostres col·leccions; prometent-li que retornats a Catalunya ens bescajariem per a fer-ne una reserca.

Sabat és que els otolits, estan constituïts de matèria mineral, formant-se en el si del aparell auditiu del peixos, per lo que també se'n diu *pedra de l'orella*. La descripció deu fer-se per la forma i estructura que presenten en cada grup dels animals que el posseeixen, éssent constant per a quiscun dels individus d'una mateixa espècie.

Revisarem la nostra bibliografia i les col·leccions dels nostres mestres en Geologia i en lloc poguerem reconèixer cap classe d'otolit, ni tant sols que fos citat de qualque paratge de Catalunya, ni d'Espanya. En moltes terres garvellades mai havia jo trobat cap fòssil que pogués ésser considerat com a otolit.

En una de les excursions d'enguany, organitzada per la Secció de Geologia i Geografia física del Centre Excursionista de Catalunya, a Sant Sadurn d'Anoia, el dia 15 de gener d'enguany, visitarem el clàssic llit fossilífer miocènic del Torrent del Tró, junt a la via, entre Sant Sadurn d'Anoia i l'Avern. Entre les marges blanques del Helvecià, el nostre consoci En M. GUÉRIN i COMAS féu la recerca d'un fòssil, que vareig reconèixer tot seguit com a ver otolit; essent per lo tant aquesta troballa la primera de la que jo en tenia esment. Donada a conèixer la importància d'aquest fòssil, el nostre consoci En J. ANDORRÀ recordà el que en la seva col·lecció particular ell ne tenia algun exemplar de les terres pliocèniques del Ampurdà. Poc després el Sr. GUÉRIN visità els llits fossilífers pliocènics del Plasencià, i en feu recerca d'un gran nombre d'otolits en el Papiol.

Tenint en preparació Mr. DUVERGIER un treball monogràfic sobre els otolits dels peixos vivents i fòssils en col·laboració amb M. CHAINE, professor d'Anatomia comparada a la Universitat de Burdeus, al donar-li la notícia de les troballes fetes a Catalunya, s'oferí generosament a fer-ne la determinació específica. Tot seguit li ferem l'envio de tot el material recullit per M. GUÉRIN, qui en fa donació al nostre Museu.

Tant prompte M. DUVERGIER rebé els exemplars, al fer-ne l'exàmen, pogué reconèixer-ne:

- 1 espècie de S. Sadurn d'Anoia. (Miocènic.-Helvecià).
- 10 espècies de S. Feliu del Llobregat (Pliocènic.-Plasencià sup.)
- 10 espècies del Papiol (Pliocènic.-Plasencià).

L'esmentat especialista ens ha promès una nota per a l'INSTITUCIÓ CATALANA D'HISTÒRIA NATURAL, fent la descripció detallada dels otolits de quiscuna de les formes específiques descobertes. Emprò abans de finir el seu treball ens recomana li enviem tot el material que tinguéssim;

i an aquest objecte, al donar compte de les primerenques troballes fetes pel nostre company En GUÉRIN, solícitem dels demés aficionats a la Paleontologia que revisin les seves col·leccions particulars per si hi tenen qualque otolít que l'ofrenariem a M. DUVERGIER, qui després d'estudiats, ens els retornarà, per a que figurin en les nostres col·leccions paleontològiques.

A més dels fòssils, també li he enviat alguns otolits extrets per mi dels peixos vivents del Mediterrani. Aitals otolits són extrets del llus *Merluccius esculentus* CBp, d'un petit gadide que suposa ésser el Mollera, *Gadus minutus* L., o bé el *G. euxinus*, els dos altres són de la sèrie dels Pagells i el Burru o sigui el *Gobius Jozo* L. La forma de l'Orada o Aurada *Chrysophris aurata* Günth, és molt important l'existir vivent, per trobar-se freqüentment entre els fòssils i també en el llit pliocenic del Papiol.

Realment per a la determinació de les espècies dels otolits fòssils manca un reconeixement de les nombroses formes que presenten les espècies vivents dels Oceans; emprò per a arribar al coneixement de les formes miocèniques i pliocèniques, és molt útil l'estudi de les formes d'otolits que presenten els peixos del Mediterrani, les que són poc conegudes actualment. Per això fora d'una extraordinària importància el que els ictiòlegs catalans s'interessessin també en la recerca d'otolits dels peixos vivents i així ésser més complet l'estudi comparatiu entre els vivents i els fòssils, ajudant la tasca empresa per M. DUVERGIER i M. CHAINE de Burdeus.

El carbonifer de la Seu d'urgel.—Mn. BATALLER manifesta que la existència dels dipòsits hullífers en les estribacions del Cadi és coneguda des de fa molts anys, ja que en 1875 en Ll. M.ª VIDAL, s'ocupà amb molt detall dels mantells de hulla per refutar els errors estratigràfics de Mr. NOBLEMAIRE (1858). La troballa de plantes és molt més posterior, ja que el Dr. FAURA (1913) no cita encara cap reste; quasi simultàniament aparegué una nota de M. DALLONI en que tracta de totes les formacions pirenenques compreses entre els rius Nogueres, i parlant de la conca de la Seu diu que encara no se n'havia citat ni una sola espècie, oferint interessants jaciments en les piçarres que encaixen la hulla; ha recollit en diversos punts plantes que refereix al Estefanià, com: *Pecopteris arborescens* Brong, *P. oreopteridia* Brong, *Odontopteris*, *Neuropteris Grangeri* Brong, *Annularia longifolia* Brong., *Calamites Cisti* Brong, *Sphenophyllum Schlotheimi* Brong. Aquests dipòsits de hulla tornen ara a estar en activa explotació, lo qual ha donat lloc a la troballa de nombrosos exemplars de flora, dels que sols es tenien coneixement dels citats vagament per DALLONI. Donem la notícia per si a algú li convé tenir exemplars d'aquesta localitat, de la que apenes es tenien dades.

TREBALLS ORIGINALS: Joan Bta. d'AGUILAR-AMAT.—Notes mastològiques. III. Alguns Mamífers de Pla de Cabra (prov. Tarragona) i dels seus entorns.—Germà-JORDÀ. Contribució al coneixement dels coleòpters de les Balears.—J. R. BATALLER. Existència d'un *Lepidotus* en el cretaci de Beniganim (prov. de València).—R. ZARIQUIEY i ALVAREZ. Bathysciinae catalanes.—P. FALLOT et BLANCHET. Observations sur la Faune des terrains jurassiques de la region de Cardó et de Tortosa (province de Tarragone).—A. CODINA i J. R. BATALLER. Notes bibliogràfiques.

I no havent-hi més assumptes de que tractar el Sr. President aixeca la sessió a les 20'20.

NOTES MASTOLÒGIQUES

III

Alguns Mamífers del Pla de Cabra (prov. Tarragona) i dels seus entorns

per

J. Bta. d'AGUILAR-AMAT

Essent escases en la literatura científica les dades respecte a la fauna de la província de Tarragona i més escases encara les dades mastològiques, crec d'interès l'esmentar uns pocs Mamífers recol·lectats o observats per mi en el poble de Pla de Cabra (prov. de Tarragona) i en els seus entorns.

- 1.—*Erinaceus algirus vagans* Thomas. No molt comú; en les rasses, vinyes i erms: nom vulgar *erissó*.
- 2.—*Crociodura russula pulchra* Cabrera. Sembla ésser comú; hi trobat molts cranis en les regurgitacions de les aus de rapinya que niuen en la Torre de la Mixarda.
- 3.—*Pipistrellus pipistrellus* (Schreber). Comú en Pla de Cabra; en les golfes dels edificis; nom vulgar *rata-pachet*.
- 4.—*Vulpes vulpes silaceus* Miller. Comú en tot el terme; sembla criar en els penyals de Sant Ramón; nom vulgar *guineu*.
- 5.—*Meles meles marianensis* Graells. No molt comú, Fonscaldetes, Mas de la Perla de Valls; nom vulgar *toixó*.